

הדף היומי

מסכת כתובות - דף יב' יג'

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ת" לע"נ גיטל מלכה ע"ה בת הר"ר אשר אנטשיל ז"ל

עיונים על הדף

מהי "טענה" ומהו "מיגו"?

בסוגיות לפנינו אנו לומדים טענות של הבעל והאשה אחד כלפי השניה. צריך ללבן מהי "טענה" הלכתית. ועוד למדנו כאשר יש "מיגו" זה סיבה יותר גדולה להאמין. ועוד נלמד בהמשך טענת "הפה שאסר". במבוא לכלל הסוגיות נלבן מעט את הדברים. אף שהם ארוכים, ובהמשך יתבררו בעז"ה עוד פרטים מהנידונים.

בראש, ודאי דצריך לדעת מהי טענה. ואח"כ נמשיך לבאר בעז"ה מהו "מיגו", שאנו אומרים היות ויש מיגו הבע"ד נאמן. לפום ריהטא, "טענה" היא תביעה. ובדואי שבמקום שאין מקום להסתפק, אין לטענה ותביעה מקום כלל. אדם שמחזיק מפתח להיכנס לביתו, אין למקום כלל להסתפק שזה ביות. אע"פ שמעולם לא הכרנו את אותו אדם, ולא ידענו אם הוא דובר אמת אם לא, הראיה הפשוטה שלנו, כאשר הוא נמצא בביתו, שלו! ואין כלל מקום להסתפק.

אלא במקום שיש סיבה להסתפק, מחמת דבר זה או אחר, מה עינינו של אדם זה לרכוש הנמצא לפנינו, צריך להגיע ל"טענה" ותביעה. פעמים שהסיבה להסתפק היא מכח טענות, ואז הטענה היא תביעה על הממון. או שיש אפילו בלא טענותיהם, סיבה להסתפק, והוא הנקרא בכל מקום "דררא דממונא", אז תביעה וטענה באה להוות שייכות לממון.

אולם יש מקומות שנדון ב"דררא דממונא" והוא כביאור התוס' (ב"מ ב:) ספק לבי"ד בלא טענותיהם. בריש השותפין (ד"ב) כותל שנפל, דינו יחלוקו. ואמרו תוס', שהרי אפילו בעוד הכותל היה קיים, היה סיבה להסתפק מי בנה את הכותל. ואיכא דררא דממונא, לפיכך דינו יחלוקו וכו'.

אדם שטוען להוציא מן המוחזק או מן התפוס בטענה שלי הדבר, וסתם ולא פירש דבריו, הרי אין לומר שזאת תקרא "טענה". שהרי במה הוא טוען ובמה הוא תובע. צריך סיבה לעורר את הספק, וזאת למדנו ביתר שאת מדברי הש"ס בחזקת הבתים (ב"ב מא.) "כל חזקה שאין עמה טענה, אינה חזקה. כיצד אמר לו מה אתה עושה בתוך שלי, והוא אמר לו, שלא אמר לי אדם דבר מעולם, אינה חזקה". כל טענות היא, שמעולם לא בא אדם וטען עלי, זאת דואי לא יכולה להיות ראייה, וטענה להחזיק בקרקע, עד דבטיס הקשו הרי הוא מילתא דפשיטא, ומאי אתא תנא לאשמועין. והיה ס"ד שנעשה טענין שאף היא מיסודה טענה, ובלא"ה לא הוי סיבה להסתפק על דין הממון. וכדברי הרשב"ם (שם ד"ה פשיטא) דכיון דאין לו טענה אינה חזקה עכ"ל. מדוע אין לו טענה, הרי אמר, "לא אמר לי אדם דבר מעולם", אלא זה אינו סיבה לדון בגוף הממון. למדנו מכך, שטענה צריכה להוות סיבה ושייכות לגוף הממון.

[עד עתה שמענו שטענה ותביעה הם יוצרים שייכות לממון, במקום שיש "דררא דממונא", הרי זה יוצר שייכות לממון. ובמקום שאין "דררא דממונא", יוצרת הטענה סיבה להסתפק. ומילתא הדר דינא יוצר שייכות לממון מכח הטוען. ואיבאר במקומות מסוימים מצאנו יותר, הר"י מייגאש (בחדושינו לב"ב לד: בסו"ה כל דאלימ נבר) כתב וז"ל אבל היכא דחד מניה קאמר שמה. ואיך אמר ברי, כיון דההיא מדי לאו ברשותי דחד מניה הוא מוקימין ליה ברשותא דהוא דקאמר ברי, והוא איך מוציא מחבירו דקיי"ל ברי ושמה ברי עדיף וכו' עכ"ל. מבאר מדברי הר"י מייגאש דבר חדש, אף שקיי"ל בכ"ח ברי ושמה לאו ברי עדיף, הכא היות ליקא מוחזק, הרי ברי עדיף. לא רק שבירי עדיף, ומכח טענת ויש לון שהממון באמת צריך להינתן לתי טען ברי, אלא היות וטען ברי, הרי הברי יצר תפיסה בממון, ומוחק. עד שכתב הר"מ, "הוא איך מוציא מחבירו עליו הראיה". למדנו מתורתו של הר"מ, שפעמים כח טענת ברי במקום שאין מי שמעכב באותה רמה של טענה, הרי הוא יותר מוחזקת בממון. (ומסתברא מילתא דהוא דין המוחזק של דין הש"ס ב"ק ריש שור שנח את הפרה מאי דכאי ליה אזיל לבי אסיא כלשון של הר"מ המע"ה ולא דין מוחזק הדכרת הספק.)

מהו המיגו הנוסף על הטענה?

עכ"פ העולה לן לע"ה בקצירת האומר, שבלא סיבה להסתפק, אין כלל דיון, ולא שייך להוציא ממוחזק. אלא שפעמים וטענה מבוססת יכולים ליצור סיבה להסתפק ואז אם הטענה חזקה עד כדי דברי הר"מ דליכא אחד מוחזק ואחד טוען ברי יוצרת הטענה מוחזקות בממון.

אולם בשאר מקומות שהטענה לא יכולה להוציא ממון, צריך נאמנות, או סיבה נוספת כדי לטעון. והטענה בסתמא יצרה להסתפק. אולם אין בכחה כדי להעמיד את דברי הבע"ד. אולם כאשר יש בפיו אף טענת "מיגו", מועילים דבריו. וצריך עתה להבין, איך צורתו של המיגו מועילה להוות טענה. בעוד, שבפועל לא טוען את טענתו האחרת.

לפום ריהטא, מסברא נראה, אדם שטוען טענה, ויש לו ע"ז מיגו. לכאור' נראה שאין התייחסות דינית לטענה של המיגו, שאותה לא טען בפועל, אלא הוא טען את טענתו בבי"ד. ובי"ד יודעים שאם היה שקרן היה טוען את טענת המיגו וכו' וכו' (עוד לפני דנדון מה לי לשקר ונאמנות. ובמקום דליכא למיחש להערמה) אולם עתה מה שטוען, ומה שבי"ד משתמשים בדבריו ליצור סיבה לנידון המסופק, הם גוף דבריו. ולא דברים שהיה יכול לטעון. כלומר, המיגו הוא דבר חיצוני, שנתן לו היום אפשרות ותוקף למה שטוען עתה. בלי המיגו (מה שהיה יכול לטעון) לא היו נשמעים דבריו בבי"ד בצורה גמורה, עתה, יש לו כח נוסף, והדר דינא שמה שבי"ד שמעו, בזה הם משתמשים בזה ולא באחר. דהיינו שהמיגו הוא לשיפוט הדיינים, ולכל לא כלפי הבע"ד.

ומעתה יש לנו לברר את דברי רש"י (יב: ד"ה אלא דאיכא מיגו) שמבואר בדבריו שיש לה מיגו של מוכ"ע שלא נפסלת לכהונה. והרי למעשה היא נאנסה ואם בעלה היה כהן הייתה נאסרת עליו, א"כ מה מועיל לה המיגו הרי בפועל אין סברא לומר שיתירו אותה מוכר המיגו אף לכהן, שהרי עצם הטענה שלה שהיא אנסה. דברי רש"י טעונים בירור. אולם מה שכן כתוב, שאף שיש טענה ובנוסף מיגו, אנו לא מתייחסים לאמת שבמיגו. אלא רק לעצם חיזוק הטענה הראשונה. ובעז"ה בעתיד עוד נארוך בלנ"ד.

סיכום הדף

נושא היום: טענת בתולים. נסתרה ונבעלה.

כנסה לשם נישואים, ויש עדים שלא נסתרה, או נסתרה ולא שהתה כדי ביאה, **אין השפי** יכול לטעון טענת בתולים, שהרי כנסה ראשון. **אמר רבה**, מכאן למדנו, שכנסה בחזקת בתולה, ונמצאת בעולה, יש לה מנה, ולא יכול להפסידה מנה זה. **רב אשי נוקט**, לעולם אין למנה. וכאן היות וכנסה ראשון, הסכים לכך. ולא חוששים שמא זינתה תחתיו, כיון שקידש ובעל לאלתר. ו**נ"א** שרבה אמר את דינו על המשנה, על בתולה מן הנישואין. ורב אשי אמר שכאן שונה כיון שנכנסה לחופה. וכו'. **מי שלמד על הברייתא**, כ"ש שרב אשי אמר על המשנה, שהרי אין עדים שלא נבעלה. **ומי שלמד על המשנה**, אפשר שרב אשי מודה לרבה שהרי הבעל אומר סמכתי על העדים.

האוכל אצל חמיו, בין אירוסין לנישואין ביהודה, אינו יכול לטעון טענת בתולים, מפני שמתייחד עמה. **ותלוי במנהג** המקומות ביהודה. **מנהגים שהיו נוהגים ביהודה: א.** ליחדם שעה אחת קודם החופה. **ב.** היו מעמידים להם שושבינים, כדי לבדקן שאין במעשיהם מנהג רמאות. **ג.** בראשונה היו שושבינים יושנים בבית החתן והכלה. **"וכל שלא נהג במנהג זהה אינו יכול לטעון טענת בתולים"**, יתבאר, **א.** על הרישא היינו שמתייחדים, וצ"ל "כל שנהג". **ב.** לרבא, כל שלא נהג מנהג גליל בגליל, אלא נהג מנהג יהודה, אין לו טענת בתולים. **ג.** לרב אשי, על הסיפא היינו שנהגו לחמש וצ"ל "כל שלא מושמט".

אלמנת ישראל או כהונה, כתובתן מנה. **בי"ד** של כהנים היו גובים לבתולה 400, ולא מיחו בידם. **ואמר רב יהודה בשם שמואל**, שאף משפחות המיוחסות נהגו כך. **בברייתא** למדנו, שאלמנת כהן כתובה מאתיים. **אמר רב אשי** היו ב' תקנות, בתחילה תיקנו לבתולה 400 ולאמנה מנה. ראו שזילזלו באלמנות, תיקנו להם מאתיים. ראו שפרשו מהן, חזרו למנה.

נשא אשה ולא מצא בתולים. טענתה, משארסתני נאנסתי. והוא אומר קודם, ומקחי מקח טעות. **לר"ג ור"א**, נאמנת. **לרבי יהושע** אינה נאמנת.

תבע מחבירו מנה, והנתבע אומר איני יודע. **לרב יהודה ורב הונא**, חייב, כיון שהתובע ברי והנתבע שמה. **לר"ג וריו"ח**, פטור, הממון עומד בחזקת הנתבע.

ברי עדיף, אף למדנו בדברי שמואל שפסק כר"ג, לגבי פנויה מעוברת שאומרת שעובר זה מפלוני כהן. **וחידש שמואל** שאף בתביעת ממון, יש נאמנות לברי, אף כנגד חזקת ממון. **ונקטת הנמ'**, שר"ג שאמר העמד ממון על חזקתו אף לשיטת ר"ג שאמר ברי עדיף, כיון שאמר דברו כאשר יש מיגו, שהייתה אומרת מוכ"ע שבכך אינה נפסלת לכהונה. או שאמר ככה"ג שיש חזקה על היותה בתולה. **וכך צריך להעמיד** היות והלכה כר"ג שהעמד ממון על חזקתו. ומאיזך פסקו כר"ג שנאמת בברי. בהכרח משום שיש לה מיגו או חזקה.

היא אומרת מוכ"ע. והוא אומר דרוסת איש. **לר"ג ור"א**, נאמנת. **לר"י**, אינה נאמנת. טענותיהם: **ריו"ח סבר**, שמוכ"ע בין הכיר בה ובין לא הכיר בה כתובה מאתיים. והיא תובעת מאתיים. וטוען כנגדה מנה. **העמיד כך**, שאם כרבנן שיש לה רק מנה, היא תובעת מנה, והוא אומר לה מנה. א"כ על מה הויכוח. **ונכתבו ב' משניות**, להשמיע שרבי יהושע אמר אינה נאמנת, אף שיש לה מיגו משארסתני נאנסתי במיגו של מוכ"ע. ולהשמיע את ר"ג, שנאמנת אף שאין לה מיגו, שטוענת מוכ"ע. **ר"א סבר**, שמוכ"ע דינה במנה. והיא תובעת מנה וטוען ולא כלום. **העמיד כך** כרבנן. **ונכתבו ב' משניות**, "משארסתני נאנסתי", לומר, לא כרב חיא בר אבין, שאין לה מאומה. ו"מוכ"ע עץ אני" לומר לא כדברי רמי בר חמא, ויש לה כתובה אף אם לא הכיר בה.

ראה מדרבת עם אחד, **לר"ג ור"א**, נאמנת לומר כהן הוא. **לר"י**, אינה נאמנת. **הייתה מעוברת**, לר"ג ור"א נאמנת לומר מפלוני כהן. ולר"י אינה נאמנת. **"מדרבת"** של המשנה, **לוערי**, הכוונה נסתרה. **ולרבי יהושע** לא נאמנת לכהונה, מחמת מעלה עשו ביוחסין. על אף שאין אוסרים אותה על בעלה. **לרב אסי**, הכוונה נבעלה. ובאו לומר שכשיר בה מכשיר אף בבתה. **עוד למדנו** נכנסה ל"סתר" או ל"חורבה". **לעזרי** מובן, שנאמר לשון יחוד ולשון זנות. **ולר"א**, הכוונה ב' מקומות של זנות, הנמצא בעיר, והנמצא בשדה. **בשדה**, יש צד שיחמיר ר"ג. **ובעיר** יש צד, שיכשיר רבי יהושע. **ודוחה הנמ'** את דברי רב אסי, שמבואר שנחלקו על שבועה על אופן של סתירה ועל אופן של נבעלה. **דעת רבי יהושע בן לוי**, שר"ג שהכשיר, הכשיר אף ברוב פסולים. ולכן אף שבועה נאמנת. ור"י, פסל אפילו ברוב כשרים, ולכן פסל נסתרה ליהודי.